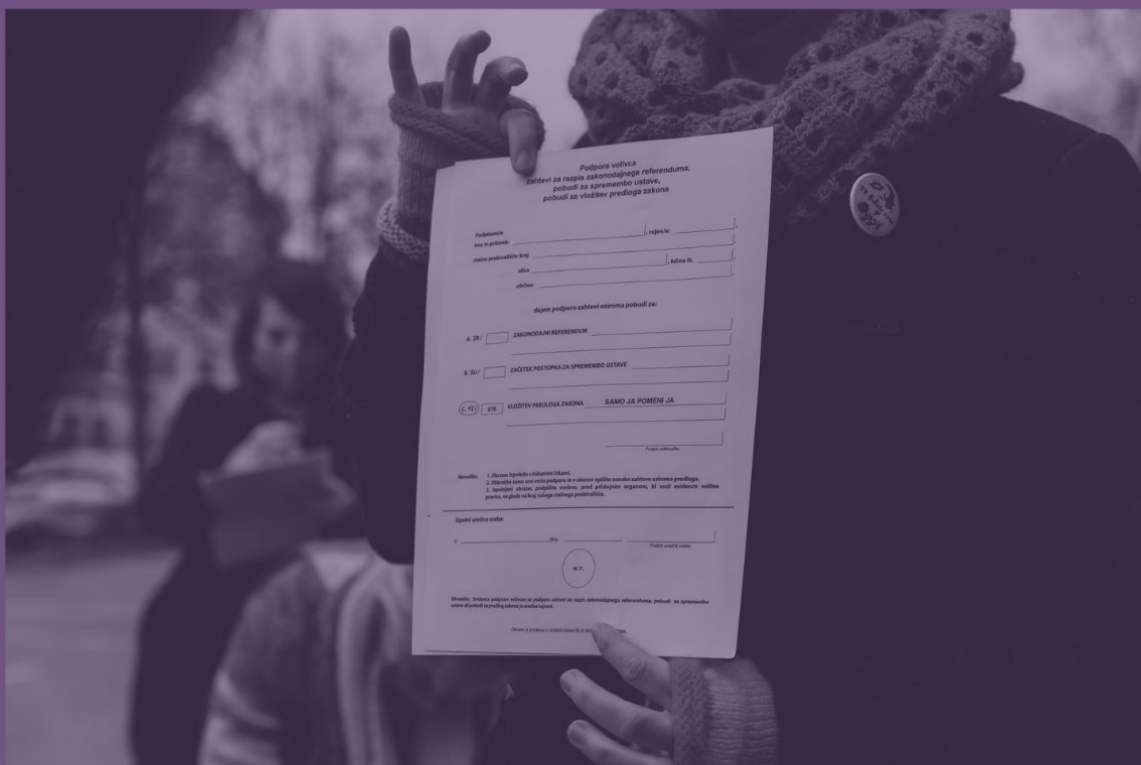

INŠTITUT OSMI MAREC

KAKO DO SPREMEMB Z ZAKONSKO IN REFERENDUMSKO INICIATIVO

PUBLIKACIJA O ZBIRANJU PODPISOV

ZAKONSKA INICIATIVA OZ. VLAGANJE ZAKONA NA PRIMERU AKCIJE “SAMO JA POMENI JA”

Skladno s prvim stavkom drugega odstavka 3. člena ustave ima v Republiki Sloveniji oblast ljudstvo, skladno z drugim stavkom drugega odstavka tega člena pa jo uresničuje neposredno in z volitvami. Ljudstvo neposredno izvršuje oblast ali neposredno sodeluje pri njenem izvrševanju v znanih oblikah tako imenovane neposredne demokracije, med katere spadata tudi referendum in predlog zakona. Referendum je oblika neposrednega odločanja volivcev o ustavi, zakonu ali drugem pravnem aktu ali o drugem vprašanju, ki je pomembno za skupnost. Zakonska iniciativa pa pomeni vložitev predloga zakona v Državni zbor; te pravice nima le vlada oz. vsak poslanec, temveč tudi **pet tisoč volivcev in volivk**.

Priprava predloga zakona

slika 1: transparent iz akcije Ja pomeni ja, 24. 7.

V Inštitutu 8. marec smo v letu 2020 pripravljali predlog zakona o spremembah in dopolnitvah kazenskega zakonika, ki smo ga poimenovali zakon “samo ja pomeni ja”, saj bi nova ureditev predpostavljala redefinicijo kaznivih dejanj posilstva in spolnega nasilja po afirmativnem modelu. Ideja za nov zakon je bila plod več akcij, ki smo jih izvedli, začevši z zbiranjem pričevanj zgodbe #jastudi o spolnih zlorabah in spolnem nadlegovanju v Sloveniji v letu 2018 in lansiranjem peticije za redefinicijo kaznivega dejanja posilstva in spolnega nasilja leta 2019. Zbrane zgodbe smo analizirali in jih predstavili na okroglih mizah, na katere smo bili povabljeni in povabljeni, ali na dogoskih, ki smo jih organizirali skupaj z branji prejetih pričevanj. Opozarjali smo na problematiko zlorabe pozicije moči ter ponovno viktimizacijo žrtve v okviru kazenskega postopka. V skladu z analizami v prostoru in po temeljitem pregledu obsoječega zakona je naša pravna služba na koncu leta 2020 oblikovala nov zakon, pri pisanju pa je izhajala iz zahtev zakonodaje o tem, kaj naj predlog zakona vsebuje.

Priprava na zbiranje 5000 overjenih podpisov

1. Ko je bil naš zakon napisan, smo sklicali tiskovno konferenco z mediji in **2. februarja 2021** v Državni zbor **vložili pobudo za vložitev predloga zakona**.
2. Našo pobudo je preučil predsednik Državnega zbora in razpisal 60-dnevni rok za zbiranje 5000 podpisov volivcev v podporo zakonu.
3. Datum razpisa, datum začetka zbiranja in datum konca zbiranja so nam vključno z vabilom nan Državnega zbora, poslali na e-naslov. Na sestanku smo dorekli tehnične vidike zbiranja podpisov.

Collecting the signatures

Day one of the collection of the certified signatures was set to **February 17 2021**.

Na sestanku v Državnem zboru smo dobili ključne informacije o začetku zbiranja podpisov, oblikovali pa so tudi obrazec **"Podpora volivca zahtevi za razpis zakonodajnega referenduma, pobudi za spremembo ustave, pobudi za vložitev zakona"**, namenjen tistim volivcem, ki so želeli zakon podpreti. Ti so ga izpolnili s svojimi podatki in ga overjenega posredovali nam.

Državljeni in državljanke lahko v splošnem svoj podpis oddajo na dva načina: osebno na katerikoli upravni enoti ali pa elektronsko preko portala eUprava. Za podpis osebno na upravni enoti mora oseba natisniti in izpolniti obrazec, ki ga na MJU oblikujejo za vsako zbiranje podpisov posebej. Zelo pomembno je, da je obrazec izpolnjen natančno, saj sicer podpis ni veljaven. V Inštitutu smo zato v času akcije zbiranja podpisov na spletno stran objavili vnaprej izpolnjen obrazec, na katerega so morale osebe vpisati le še svoje osebne podatke, kot so navedeni na osebnih dokumentih. V primeru, da so si natisnili prazen obrazec (oziroma ga dobili na upravni enoti, ki ga je dolžna priskrbeti), pa so morali obkrožiti, da dajejo podporo zahtevi oz. pobudi za C.PZ (vložitev predloga zakona), v prazen pravokotnik pa, v našem konkretnem primeru, vpisati šifro: 876, na prazno črto zraven pa napisati geslo: **"SAMO JA POMENI JA"**.

Pri oddaji podpore je pomembno poznati svoje pravice:

- upravna enota je dolžna natisniti obrazec, če ga oseba nima in želi oddati svoj glas,
- uradna oseba na upravni enoti je pri izpolnjevanju obrazca volivcu oz. volivki dolžna pomagati,
- obrazec je potrebno podpisati šele na upravni enoti pred uradno osebo (sicer je obrazec neveljaven),
- izpolnjen obrazec mora nato podpisati in žigosati tudi uradna oseba,
- za namen oddaje svojega podpisa v podporo predlogu zakona predhodno naročanje na upravni enoti ni potrebno, prav tako je mogoče podpis oddati v poslovalnem času vsake upravne enote (ne le v času uradnih ur),
- za oddajo podpisa potrebuje oseba predložiti veljavno javno listino (osebna izkaznica / potni list / vozniško dovoljenje / maloobmejna prepustnica / orožna listina).

Zadnji korak v tem procesu je dostava overjenega podpisa do pobudnikov predloga zakona, v našem primeru do Inštituta 8. marec. S tem namenom smo po Sloveniji organizirali mrežo izjemnih prostovoljk in prostovoljcev, ki so bili pred upravnimi enotami, da bi jim volivci in volivke lahko oddali svoje overjene podpise (sicer so jih morali pošiljati). Prostovoljci in prostovoljke pa so takšne obrazce ažurno, večinoma vsak dan, dostavljali do nas. Poleg prostovoljcev smo po celi Sloveniji imeli tudi stalne zbirne točke, kamor so podporniki lahko

dostavili svoj podpisan in overjen obrazec. Za namen te akcije smo odprli poštni predal, v katerega so lahko ljudje iz cele Slovenije pošiljali svoje overjene podpise. Če overjeni podpisi niso prišli do nas namreč niso šteli. Overjeni obrazci so dokaz podpore posameznega volivca oz. volivke.

#samojapomenija

Kako oddati podpis:

1. ELEKTRONSKO PREKO E-UPRAVE

1. Kliknite na gumb 'Oddaja obrazca z digitalnim podpisom' na spletni strani www.smojapomenija.si, ki vas bo direktno preusmeril na uradno stran eUprave, namenjeno oddaji podpisa za "SAMO JA POMENI JA".
2. Kliknite na gumb 'Oddajte vlogo'.
3. Izberite način prijave: prva možnost je **prijava preko kvalificiranega potrdila**, izdanega v Sloveniji (za že obstoječe uporabnike), druga pa **prijava preko enkratnega gesla smsPASS**.
4. Sledite korakom in na koncu postopka kliknite **Podpiši**. Postopek je s tem zaključen, podpis pa uspešno oddan.

slika 2: primer komunikacijske grafike Kako oddati e-podpis

Podpis je možno oddati tudi preko eUprave, a je za to potrebno urediti svoj digitalni podpis (sigen-ca) ali s pomočjo enkratnega gesla preko smsPASS. Tudi na spletu je v času zbiranja podpisov v podporo posamezni pobudi (zakonodajni, referendumski) odprt obrazec, ki ga lahko volivci in volivke izpolnijo. Ko je oseba na spletni strani, določeni za podporo zakona (<https://e-uprava.gov.si/podrocja/vloge>), klikne gumb "Oddajte vlogo", izbere način prijave (kvalificirano digitalno potrdilo, izdano v Sloveniji oz. prijava preko enkratnega gesla smsPASS) in sledi postopku ter na koncu klikne "Podpiši". Postopek je s tem zaključen, podpis pa uspešno oddan. Oseba ima svoj podpis tudi shranjen med oddanimi vlogami v eUpravi, obvestilo o uspešni od-

daji pa prejme na svoj e-naslov, registriran v eUpravi. Ko je podpis obdelan, oseba prejme novo e-sporočilo. Po oddaji uradna oseba na upravni enoti prejme obrazec, ga natisne in ga tudi sama podpiše ter žigosa. Upravne enote so dolžne te obrazce poslati na naslov pobudnika, v našem primeru v poštni predal.

Štetje podpisov

Ko so podpisi prihajali do nas (bodisi po pošti bodisi so nam jih prinašali prostovoljci in prostovoljke), jih nismo zgolj zložili na kup, marveč smo se lotili pregledovanja in oštevilčevanja vsakega oddanega obrazca. Pregledali smo, ali so osebni podatki pravilno vpisani in preverili, če so podpisi overjeni (ožigosani in podpisani s strani uradne osebe). Nepravilno izpolnjene smo izločili, saj smo le na tak način lahko ugotovili, koliko veljavnih podpisov imamo. Ko so bili pregledani, smo jih začeli oštevilčevati, in sicer smo na vsak list napisali zaporedno številko obrazca. Ta korak pri sami oddaji ni obvezen, je pa priporočljiv iz dveh razlogov:

- preverjanje, ali imamo zadostno število podpisov za vlogo zakona v Državni zbor,
- s tem smo olajšali delo zaposlenim v Državnem zboru, ki bi morali to sicer oštevilčevati sami.

Podpise smo pregledovali in oštevilčevali skoraj vsak dan od prvega dne začetka zbiranja podpisov.

Če so bile napake narejene s strani uradne osebe (manjkal je podpis, žig ali datum), smo poslali obrazce nazaj na upravno enoto, da so jih popravili, in s tem zagotovili, da je podpora volivca oziroma volivke obveljala. Če so bili obrazci nepravilno izpolnjeni s strani volivca ali volivke, smo jih morali žal izločiti. V izogib temu smo preko naših komunikacijskih kanalov redno posredovali informacije, ki bi bile v pomoč pri izpolnjevanju obrazcev, hkrati pa volivkam in volivcem predlagali, da ga izpolnijo v prisotnosti naših prostovoljk in prostovoljcev, ki so jih opozorili na morebitne napake.

Komunikacija

V Inštitutu 8. marec smo tudi v času zbiranja podpisov sodelovali na različnih okroglih mizah, radijskih oddajah, televizijskih oddajah, intervjujih za tiskane medije na nacionalni in lokalni ravni, ter odgovarjali na nejasnosti, pojasnjevali razliko med starim in novim zakonom ter kaj to pomeni v praksi. V namen razumevanja smo organizirali tudi številna sestanke in izobraževanja s prostovoljci, ki so delali na terenu, da bi le-ti znali odgovoriti na najpogostejša vprašanja, ki so jih dobili od državljanov in državljanek pred upravnimi enotami.

Na vsebinska in tehnična vprašanja smo redno odgovarjali tudi po elektronski poti, preko e-pošte, Instagrama ali Messengerja, da bi vsakemu posamezniku ali posameznici razjasnili dileme ali olajšali možnost oddaje podpisa. Postavili smo tudi lastno spletno stran <https://www.samojapomenija.si>, kjer so bile vse informacije o tem, zakaj se nam zdi sprememba zakona nujna, vključno z napotki, kako to spremembo podpreti. Spremljali smo število podpisov in redno objavljali informacije na naši Facebook in spletni strani ter na Instagramu.

Vloga zakona v Državni zbor

V dobrem tednu smo uspeli zbrati, pregledati in oštevilčiti več kot 7400 podpisov podpore zakonu, zato smo se odločili, da bomo zakon vložili pred iztekom 60-dnevnega roka za zbiranje overjenih podpisov. V tem času je Vlada pripravila svoj zakon in 25. februarja, na dan, ko smo zakon želeli vložiti mi, vložila svoj zakon, nekaj minut zatem pa ga je vložila še opozicija.

Kaj to pomeni?

Zakonodaja pravi, da je v postopek lahko vloženih več predlogov zakonov, ki urejajo isto družbeno razmerje. V takem primeru velja, da Državni zbor predloge obravnava v enakem vrstnem redu, kot so bili vloženi. Najprej obravnava predlog zakona, ki je bil posredovan prvi, in nato po vrstnem redu posredovanja dalje. Državni zbor to lahko stori v primeru, če še ni začel s splošno razpravo na zahtevo najmanj desetih poslancev oziroma če matično delovno telo še ni začelo z drugo obravnavo predloga zakona. Izjema od načela vrstnega reda posredovanja velja v primeru, če je katerega izmed predlogov zakonov posredovala Vlada, vendar ne kot prvega. Tedaj se vladni predlog obravnava po vrstnem redu kot drugi.

V našem primeru je bil zakon Vlade resda prvi, vendar se je kasneje izkazalo, da je bila njihova vloga nepopolna, zato je obveljal zakon opozicije, ki je bil povzet po našem afirmativnem modelu oz. je bil identičen. To pomeni, da je bil zakon, ki smo ga pripravili, po vsebini enak tistemu, ki je bil na koncu sprejet v obravnavo.

Redni zakonodajni postopek: tri obravnave

Naš predlog je bil 5. maja 2021 soglasno sprejet na matičnem odboru za pravosodje, na katerem so naš zakonski predlog aktivno podprle stranke LMŠ, SD, Levica in SAB. Predlog ni imel nasprotnikov. Na tem odboru je imela govor tudi Nika Kovač, direktorica Inštituta 8. marec, ki je izpostavila, da je bilo v proces spremembe zakona vloženi ogromno ur organizacije in prostovoljnega dela:

»Živijo vsem! V bistvu bom jaz govorila o življenju, govorila bom o tem kaj nas nauči delovanja, sodelovanje, poslušanje žrtev spolnega nadlegovanja in nasilja. Žrtve spolnega nadlegovanja in nasilja se pogosto počutijo osamljene. O svojih stiskah ne upajo govoriti. V sebi jih držijo leta zaradi tega, ker se bojijo odziva sodstva, zaradi tega, ker se bojijo odziva odvetnikov, zaradi tega, ker se bojijo predolgih postopkov, postopkov, ki bodo posegali v njihovo intimo, in jih pogosto še močneje, še huje zaznamovali. Žrtve spolnega nadlegovanja in nasilja pogosto o tem, kaj se jim je zgodilo, leta in leta ne povedo nikomur zaradi tega, ker so prepričane, da je za njih bolje, da molčijo in zaradi tega, ker so prepričane, da so ene redkih, ki se jim dogaja to, kar se dogaja. Ko smo v Inštitutu 8. marec začeli s samo kampanjo #jztudi, ki zbira pričevanja o spolnem nadlegovanju in nasilju v Sloveniji, smo ugotovili še eno stvar. Ugotovili smo, da zakonodaja v Sloveniji absolutno ne štima, kar znajo še bolje povedati organizacije, ki bodo govorile za menoj, ne štima zaradi tega, ker do sedaj žrtvam sporoča, da so krive same. Zavezali smo se, da bomo na področju zakonodaje pripravili lasten predlog, da bomo mi tudi sami govorili o tem, da je pomembno, da zakonodaja ščiti nedotakljivost telesa, ampak sprememba zakona ni dovolj. Spremembe se morajo zgoditi med ljudmi, spremembe se morajo zgoditi v lokalnih okoljih, spremembe se morajo zgoditi na ulicah, zaradi tega, da nobena žrtev ne bo občutila samote, sramu, stiske, stigme. Kaj se je zgodilo v zadnjih mesecih? Mehurček je na neki način počil, mehurček molka. Pojavili so se izjemni ljudje stari med 18 in 60 let, ki so se odpravili na ulice. Marja, ki je stala na Tobačni, Žana, ki je na Primorskem organizirala ekipo prostovoljk študentk, ki so prostovoljno na ulici stale in govorile, da je konec spolnega nadlegovanja in nasilja. Andreja, ki je na noge postavila Velenje, Jan, ki je bil vsak dan na stojnici, Andraž v Domžalah, Maja iz Šempetra in še sto drugih. Bila je ekipa, ki je delala noč in dan. Kristina, Mojca, Maja, Tina, Petra, Mark, Tanja in Tija, ki so se odločili, da bodo s svojim entuziazmom širili to sporočilo in probali spreminjati družbo. Potem pa se je zgodil še eden, za moje pojme manjši čudež, nekaj, česar v Inštitutu nikoli nismo pričakovali. Zgodil se je Odbor za izobraževanje. Zgodilo se je to, da so o spolnem nadlegovanju in nasilju na Filozofski fakulteti spregovorile študentke. Spregovorila je Mia Skrbina in zgodilo se je to, da se je za boljšo zakonodajo zavzela Iva Dimić iz Nove Slovenije, poslanec iz SDS in vse poslanske skupine opozicije. Majhna stvar na enem razmeroma nepomembnem odboru, ki pa je zasukala celotni diskurz, ki je zasukala

Pridružila se je celo ministrica, ki je spremenila svojo opozicijo in začela zagovarjati model ja pomeni ja in verjetno ne slišite pogosto, ampak rada bi vam povedala, da so vaša dejanja že takrat imela učinek. Imela so učinek v tem, da so nam na Inštitut začele pisati žrtve, ki so napisale: prvič imamo občutek, da smo slišane. Prvič imamo občutek, da nekdo stoji za nami. Prvič imamo občutek, da je pred nami neka drugačna prihodnost in prvič imamo občutek, da ne glede na to katero stranko volimo za nami nekdo tudi v parlamentu stoji in to je izjemno pomembno. V tem trenutku bi lahko jaz pač zamorila, tako kot vedno zamorimo v Inštitutu, in govorila, da se morajo spremeniti tudi neka ekonomska razmerja, da je treba delati na tem, da se odpravijo razlike med bogatimi in revnimi in da je to neki globlje zakoreninjen problem v nekem sistemu, ampak danes sem se odločila, da tega ne bom delala. Raje vam bom prebrala pričevanje ene od žrtev, ki nam ga je poslala pretekli mesec in je napisala tole in mislim, da je namenjeno vsem vam: »Vsi, ki se zavzimate za samo ja pomeni ja, hvala. Jaz takrat nisem rekla ja, in tako kot mnogo drugih deklet, ki se znajdejo v podobnih situacijah in ne vedo, kako odreagirati, sem zamrznila. Ko ne rečejo ja pa se vseeno zgodi in potem ostanejo same s svojimi mislimi in občutki, življenje pa teče dalje. Definicija samo ja pomeni ja nam žrtvam pomeni ogromno. Razbremeni nas krivde, ki jo nosimo v sebi in jo lahko bolj samozavestno pripišemo storilcu.« Če zaključim z mislijo naše pričevalke, lahko rečem samo v imenu Inštituta 8. marec, da podpiramo amandmaje ministrstva, da podpiramo vsa prizadevanja in da vam izrekamo eden velik hvala, ker ste nam prisluhnili in prisluhnili prostovoljcem na ulici.«

Zakon je šel na glasovanje na sejo državnega zbora 4. junija 2021. Poslanci so s 78 glasovi za in 3 proti potrdili novelo kazenskega zakonika, ki je vnesla nov koncept dojemanja spolnih kaznivih dejanj po modelu "samo ja pomeni ja".

slika 3: transparent, ki je bil v času zbiranja podpisov nameščen pred AGRFT, avtor_ica izdel-

#samojapomenija

REFERENDUMSKA INCIATIVA NA PRIMERU GIBANJA "ZA PITNO VODO"

Referendumski iniciativi, ki jo bomo predstavili v nadaljevanju, smo se pridružili kmalu po njenem začetku in vztrajali do konca. Najprej je Aljoša Petek iz Mladih za podnebno pravičnost (MZPP) na podlagi Zakona o referendumu in o ljudski iniciativi vložil pobudo volivcem za razpis zakonodajnega referenduma o Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o vodah, ki ga je Državni zbor sprejel na seji 30. 3. 2021. Zakonodajni referendum kot obliko neposredne demokracije ureja ustava v 90. členu. Inštitut 8. marec se je v kampanji zbiranja podpisov **Za pitno vodo** združil z mrežo okoljevarstvenih in drugih civilnodružbenih organizacij, ki so jo sestavljali: Eko Krog – društvo za naravovarstvo in okoljevarstvo, civilna iniciativa DANES!, MZPP, PIC – Center za pravno varstvo človekovih pravic, Umanotera, Greenpeace Slovenija in Focus in društvo za sonaraven razvoj in Cipra. Skupaj so opozarjali na sporne člene zakona. Inštitut 8. marec, ki se je pridružil v prvi fazi zbiranja podpisov, je bil zadolžen predvsem za operativno in mobilizacijo prostovoljcev na terenu, štetje podpisov, preverjanje obrazcev ter komunikacijsko strategijo. Okoljevarstvene organizacije so bile zadolžene za vsebinski del kampanje.

Zakaj smo potrebovali referendum?

S strani ministrstva so zagotavljali, da bodo zakonske spremembe nudile večjo zaščito pitne vode, večjo poplavno varnost in ostrejša pogoje za gradnjo na priobalnem pasu ter zagotovile dodatna sredstva za vzdrževanje vodotokov. Ko so zakon pod drobnogled vzeli okoljevarstveniki in pravniki, so začeli opozarjati, da temu ni tako.

"Glas proti spremembam zakona vodah pomeni nasprotovanje nepremišljenega širjenja možnosti grajenja na priobalnih in vodnih zemljiščih," - prvopodpisani pobudnik in pravnik Aljoša Petek.

Sporen postopek sprejetja zakona

Vlada je novelo Zakona o vodah predlagala po kratki javni obravnavi in skrajšanem postopku. Sporne spremembe so se v zakonu pojavile v medresorskem usklajevanju na predlog Ministrstva za gospodarstvo in to šele po 14-dnevni javni obravnavi. Tako je vlada stroki in nevladnikom poskusila onemogočiti vsakršno posredovanje. Zato smo od Ministrstva za okolje in prostor, Vlade RS in poslancev zahtevali umik celotnega predloga novele Zakona o vodah, z zahtevo po strokovni, celoviti ter poglobljeni javni obravnavi sprememb zakona, ki po mnenju stroke lahko vplivajo na kvaliteto pitne vode in na priobalna območja.

Vsebina

Med največje vsebinske težave sprejetega zakona sta spadala 14. in 37. člen. V 14. členu je bil predlagan izbris 6. odstavka, ki je omogočal le izjeme, s katerimi se zoža priobalni pas, na katerem je sicer po takrat obsoječi zakonodaji veljala splošna prepoved gradenj in posegov.

Z izjemo šestih (zelo strogih) pogojev. Temu primerno je bila večina gradenj na priobalnem pasu nemogoča. Od leta 2008 do danes je bilo teh izjem oz. zoženj priobalnega pasa le osemnajst, vse pa so bile namenjene minornim posegom v prostor. Nobena nova tovarna ali nevarna gradnja ni bila zgrajena na podlagi veljavnega zakona, kar smo dosledno preverili v sprejetih uredbah, ki so dostopne vsem državljanom in državljanke.

Na prvi pogled je delovalo, da je izbris izjeme pozitiven. A žal v povezavi s spremembami 37. člena ni bilo tako. Po predlaganem bi torej ostali brez izjeme, ki jo pri manj pomembnih posegih odobri vlada, obenem pa omogočili nov nabor zasebnih gradenj na priobalnih in vodnih zemljiščih - ob rekah, jezerih, presihajočih jezerih in ob morju. Govorimo o tem, da bi lahko na priobalnih in vodnih zemljiščih gradili do sedaj prepovedane objekte v javni rabi po 6. točki 1. odstavka Gradbenega zakona – trgovine, gostilne, restavracije, hotele, parkirišča, pokopališča, ceste, železnice, pa tudi bencinske servise. Prav tako spremembe zakona omogočajo gradnjo enostavnih objektov, ki jih določa Priloga I Uredbe o razvrščanju objektov – gre za desetine novih objektov, za katere ni treba pridobiti gradbenega dovoljenja, kot so majhne garaže, skladišča, cisterne, rezervoarji, bungalovi ob vodi ter na vodi, 40 kvadratnih metrov veliki reklamni panoji ter tudi ograje. Ti objekti bi lahko bili grajeni, zaradi črtanja 6. odstavka 14. člena, tudi izven naselij oz. obstoječih stavbnih zemljišč – v naravnih okoljih, ki niso zavarovana.

Soočeni smo bili torej z dvema širitvama možnosti gradenj na priobalnih in vodnih zemljiščih:

- možnost gradnje objektov javne rabe ter enostavnih objektov na priobalnih in vodnih zemljiščih ter
- možnost gradnje objektov tudi izven obstoječih stavbnih zemljišč v naseljih, v naravi.

Zaradi načina sprejetja zakona in njegove vsebine se nam je v Inštitutu zdelo pomembno, da se pridružimo temu boju, saj je vključevanje stroke, ki je bila v tem primeru preslišana in utišana, v tako pomembne odločitve temelj demokracije. Na vsebinski ravni smo vezano na nov zakon imeli nalogo komuniciranja zakona s pomočjo okoljevarstvenikov, ki pa jih je vlada iz procesa sprejemanja tega zakona izključila.

Začetek zbiranja podpisov

Predsednik Državnega zbora je določil, da je prvi dan koledarskega roka za zbiranje podpisov volivk in volivcev v podporo zahtevi za razpis zakonodajnega referendumu o Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o vodah, torek, 20. 4. 2021, zadnji, petintrideseti dan za zbiranje podpisov, pa je ponedeljek, 24. 5. 2021. V tem času je bilo potrebno **zbrati najmanj 40.000 podpisov**. Ministrstvo za notranje zadeve je za potrebe evidentiranja podpore aktiviralo enotno računalniško šifro 884. Za zbiranje glasov je pobudnik določil geslo: "**Za pitno vodo**". **Postopek zbiranja podpisov** je bil identičen kot pri kampanji "samo ja pomeni ja", vendar referendumska ureditev pravi, da zakonodajni referendum lahko zahteva 40.000 volivk in volivcev in ne le 5000. Kar pomeni, da smo morali v enakem časovnem okviru zbrati osemkrat več podpisov kot pri kampanji "samo ja pomeni ja". To je zahtevalo več organizacije in predvsem več ljudi, ki bi zbirali, evidentirali podpise in odgovorili na vprašanja in dileme volivcev in volivk. Pomembno je bilo tudi jasno posredovanje vsebine zakona, predstavitev problematike novega zakona, kaj ta zakon pomeni v praksi in kako bi vplival na državljanke in državljanke.

Zbiranje in evidentiranje podpisov

Enako kot pri akciji "samo ja pomeni ja", smo tudi pri tem zbiranju podpisov po celi Sloveniji vzpostavili zbirne točke za oddajo obrazcev, redno objavljali časovnice, v katerih so naši prostovoljci pred upravnimi enotami pobirali overjene podpise, in komunicirali vsebino. Podpisane obrazce so nam redno dostavljali na lokacije, kamor smo jih hodili pobirat, ali v naš poštni predal. Tega smo vsakodnevno pregledovali.

Ker je bilo obrazcev ogromno, smo za to naučili in usposobili več oseb, ki so pregledovale legitimitnost izpolnjenih obrazcev in sodelovale pri šteju. Proces smo razdelili na več delov:

- **preverjanje, ali je obrazec pravilno izpolnjen,**

Ponavljajoče napake so zajemale: nepodpisan obrazec, napake s strani uradnih oseb (manko žiga, datuma ali podpisa), naslov se ni ujemal z občino bivališča, obrazec je bil izpolnjen z malimi črkami. Če so bile napake narejene s strani UE, smo to kasneje urejali s ponovnim obiskom UE.

- **štetje in oštevičevanje obrazcev**

Oštevilčevanje smo razdelili na posamezne sklope. Izdelali smo sistem, po katerem je lahko obrazce štelo več oseb hkrati. Ena oseba je na primer štela obrazce od 1-300, druga je začela pri 300-600 itd. Ena oseba je bila zadolžena za vodenje evidence, tako da je bilo jasno, do katere številke smo prišli. Obrazce smo sproti lično zlagali enega na drugega, da so šli lažje v ta namen pridobljene in oštevilčene škatle.

- **drugo štetje istih obrazcev**

Ko je bilo štetje opravljeno prvič in so bili obrazci oštevilčeni, smo jih preverili še enkrat. Pozorni smo bili na to, da so si številke sledile zaporedno in da se ni v kupu znašel kak neoštevilčen list. Vsak podpis šteje.

- **zlaganje obrazcev v škatle**

Ko je bil sveženj preverjenih obrazcev preštet in urejeno zložen, smo nanj nalepili listek z informacijo o vsebini. Npr. 25001 - 27157. Tudi škatle smo oštevilčili z zaporedno številko ter označili, katere obrazce vsebuje. Npr. škatla 23, 25001 - 27157.

Da so obrazci redno prihajali do nas, smo morali poskrbeti za brezhibno komunikacijo. Sproti smo preverjali, koliko obrazcev je še na terenu in določali osebe, odgovorne za dostavljanje obrazcev na lokacijo, kjer smo jih šteli. Koordinatorji so vzpodbujali prostovoljce, da po regijah zberejo vse obrazce in jih naenkrat dostavijo ob koncih tedna oz. še pred vikendi, ko so načeloma potekale celodnevne akcije štetja podpisov. Ko smo se bližali številki podpisov, ki je zagotavljala referendum, smo se dogovorili, da se vse zbrane podpise pošilja dnevno, s pomočjo priporočene pošte.

Komunikacija

V času, ko smo delali na terenu, šteli podpise in preverjali, ali je bila vsem državljanom omogočena pravica oddaje podpisa na bližnjih upravnih enotah, je del naše ekipe skrbel za komuniciranje vsebine. Strokovnjaki so s pomočjo intervjujev, tiskovnih konferenc in okroglih miz posredovali informacije o zakonu ter posledicah, ki bi jih lahko prinesel, če bi obveljal v taki obliki. Postavili smo spletno stran <https://zapitnovodo.si/>, kjer so bile vse informacije o načinu oddaje podpisa, vsebini ter povabilo posameznikom, da se pridružijo ekipi prostovoljcev, ki je na koncu referendumske presegala 200 članov. Spoti smo objavljali število preštetih podpisov, odgovarjali na vprašanja preko vseh kanalov (Facebook, Instagram, e-mail, Messenger, Whatsapp, Facebook skupine, okrogle mize).

18. maja 2021, 6 dni pred iztekom roka, smo imeli dovolj podpisov, da smo vložili pobudo za referendum. Za referendum smo zbrali **52 230 podpisov**. Kot rečeno: priporočljivo je preseči minimum, v primeru, da bi se med evidentiranimi podpisi znašli nepravilno oddani glasovi. Naslednji dan smo škatle preštetih in razvrščenih podpisov vložili v Državni zbor. Zaradi pravila kvoruma nas je skrbelo, da bi bilo udeležencev na voliščih premalo, zato smo podpise oddali še pred iztekom roka, saj v času šolskih počitnic veliko ljudi zapusti državo.

Postopek zahteva, da pri štetju podpisov s strani pristojnih organov prisostvujejo tudi pobudniki zakona, zato sta dve članici Inštituta dobršen del dneva preživeli v prostorih, kjer je potekalo uradno štetje podpisov. Ko so bili podpisi prešteti in evidentirani, se je naš boj šele dobro začel.

slika 4: škatle s podpisi

Zakon je namreč na referendumu zavržen šele, če proti njemu glasuje večina volivcev, ki so veljavno glasovali, pod pogojem, da proti zakonu glasuje najmanj petina vseh volivcev. Tako določena referendumska večina (tako imenovani kvorum zavrnitve) predpostavlja **dvostopenjsko ugotavljanje referendumskega izida**. Najprej je treba ugotoviti, ali se je večina volivcev, ki so veljavno glasovali na referendumu, izrekla proti zakonu ali ne. Če ta večina ni dosežena, zakon ni zavržen in se lahko razglasi. V nasprotnem primeru, če je

večina volivcev glasovala proti zakonu, je treba ugotoviti, ali ta večina predstavlja najmanj petino vseh volilnih upravičencev v Republiki Sloveniji. Za zavrnitev zakona na referendumu morata namreč biti izpolnjena oba pogoja, to je relativna večina in kvorum zavrnitve.

REFERENDUM

ODLOK

o razpisu zakonodajnega referendumu o Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o vodah (OdZV-1G)

Na podlagi zahteve najmanj 40.000 volivk in volivcev, ki jo je Državni zbor prejel 19. maja 2021, se razpiše zakonodajni referendum o Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o vodah, ki ga je Državni zbor sprejel 30. marca 2021.

Vprašanje, ki se daje na referendum, se glasi:

»Ali ste za to, da se uveljavi Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o vodah (ZV-1G), ki ga je sprejel Državni zbor na seji dne 30. marca 2021?«.

Za dan razpisa referendumu, s katerim začnejo teči roki za opravila, ki so potrebna za izvedbo referendumu, se določi ponedeljek, 31. maj 2021.

Glasovanje na referendumu se izvede v nedeljo, 11. julija 2021.

Ta odlok začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

Datum referendumu je odbor DZ za infrastrukturo sprva postavil na 4. julija, a se je izvedba na predlog koalicije preložila na 11. julij. Naveden razlog za preložitev so bile resne napake v besedilu sprejetega zakona o določitvi volilnih enot za volitve poslancev v Državni zbor (zaradi napak bi bilo 811 volivcev nezmožno oddati glas na referendumu, kar bi lahko vodilo v razveljavitev in ponovitev referendumu), ki da ga je potrebno popraviti pred izvedbo referendumu, za popravo pa da DZ potrebuje dodaten čas. Napaka je bila ugotovljena že pred sprejetjem spornega zakona; zakaj na napako ni bilo opozorjeno že prej, ni bilo znano. Direktor Državne volilne komisije (DVK) je vladi predlagal, naj napako popravi s hitrim sprejemom tehničnega zakona, za kar pa bi lahko pravilnik DZ predstavljal oviro. Direktor DVK je prav tako povedal, da v kolikor napaka do referendumu ne bo odpravljena, bo zaplet poskusil razrešiti DVK sam. Tudi več poslancev je izrazilo mnenje, da bi lahko napake odpravili brez zamika datuma referendumu. Zamik datuma referendumu je bil naposled sprejet z 43 glasovi za in 42 proti. Julij velja za mesec poletnih počitnic, kar bi lahko pomembno vplivalo na udeležbo in otežilo doseg kvoruma. **Kvorum** je bil odmerjen pri 339.726 glasovih proti. Naša komunikacija je bila zaradi datuma med poletnimi počitnicami usmerjena tudi na možnost predčasnega glasovanja, na glasovanje iz tujine in na glasovanje izven okraja stalnega prebivališča (OMNIA), saj smo želeli volivkam in volivcem dati jasne informacije o njihovih volilnih pravicah in načinih, kako lahko oddajo svoj glas.

Kritike in zapleti izvedbe referendumu

Zamik datuma referendumu

Prva kritika je vezana na zgoraj opisani zamik datuma referendumu. Kot rečeno nas je skrbel počitniški datum.

Predčasno glasovanje in spremembe volilnih okrajev

V Mariboru je prišlo do spremembe lokacije predčasnega volišča iz ene lokacije v središču Maribora na sedem lokacij, po ena na posamezni volilni okraj. Spremembe so privedle do zmede med volivci. Nekateri mariborski volivci in volivke so bili tudi po večkrat napoteni iz enega volišča na drugo. Vzrok za spremembe naj bi bile nove zakonske določbe.

V Ljubljani je bilo za predčasne volitve določeno zgolj eno volišče, kar je privedlo do gneče in daljših čakalnih vrst na prostem. Nekateri volivci so na močnem soncu čakali več kot eno uro.

O zapletih pri oddaji glasu zaradi premikov volilnih okrajev so poročali tudi volivci iz območja upravne enote Novo mesto.

Spletna stran DVK 6. julija (v obdobju predčasnih volitev) nekaj časa ni bila dostopna, domnevno zaradi preobremenjenosti. Naša naloga je bila opozarjati na anomalije in zagotavljati, da vsi dobijo možnost glasovanja.

Glasovanje iz tujine

Več državljanov, živečih v tujini, je poročalo o nepravilnostih pri izvedbi glasovanja po pošti iz tujine. Volivci in volivke po prijavi na glasovanje iz tujine glasovnice niso prejeli ali pa so jo prejeli prepozno, tik pred iztekom roka za oddajo glasovnic. Obveščeni smo bili o primerih, ko so izseljenci prejeli neveljavne glasovnice (zaradi napačnih podatkov iz starega registra) ali prazne kuverte brez glasovnice.

Obveščanje stanovalcev domov za ostarele o glasovanju po pošti

5. julija smo javnosti predstavili poročilo, v katerem smo pokazali, da je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve zaradi lastne malomarnosti oviralo stanovalce domov za ostarele pri njihovem uresničevanju volilne pravice. Ministrstvo je domove o možnosti glasovanja po pošti namreč obvestilo tik pred iztekom roka za prijavo, zaradi česar so številni stanovalci ostali brez možnosti glasovanja. Svoje stališče o ravnanju Ministrstva sta na novinarski konferenci predstavila stanovalca doma za starejše Tabor Ivica Potisk in prof. dr. Ignacij Voje. Pojasnila sta, da sta tudi sama zamudila rok za prijavo, a da bosta glas lahko oddala na svojem matičnem volišču. Pri tem sta izrazila skrb, da veliko stanovalcev ni dovolj vitalnih, da bi lahko ravnali enako, zato so najbrž ostali brez možnosti glasovanja.

7. julija je Sindikat taksistov Slovenije sporočil, da bo stanovalcem domov za starejše v Ljubljani, Mariboru in Kopru na volilno nedeljo ponudil brezplačne prevoze do volišč.

Portal eUprava

Državna volilna komisija je v skladu z Zakonom o referendumu in ljudski iniciativi na dan začetka referendumskih opravil objavila seznam datumov, do katerih morajo volivci najaviti svojo namero o alternativni obliki glasovanja. Državljanji so lahko svoje zahteve posredovali preko spletne vloge na portalu eUprava. Volivci in volivke, ki so želeli glasovati na volišču izven

okraja stalnega prebivališča (volišča OMNIA)¹ ali od doma, so morali izpolnjeno spletno vlogo oddati do 7. julija 2021. Realnost je bila na žalost taka, da je bil dostop do vloge več ur onemogočen. Stanje bilo nespremenjeno tudi naslednji dan, ko v dopoldanskem času strani spletne uprave sploh niso delovale. Z Ministrstva za javno upravo so odgovorili, da naj bilo za nedostopnost spletnega portala krivo prenavljanje spletne infrastrukture.

Rezultati

Kljub vsem zapletom smo težave reševali pravočasno in volivce in volivke spodbujali naj glasujejo, odgovornim pa posredovali anomalije s terena in od njih zahtevali, da jih odpravijo, saj je bilo le tako mogoče vsem državljanom in državljanke zagotoviti pravico do oddaje glasov.

Skupno se je referendumu udeležilo **46,49 odstotka** volilnih upravičencev in upravičenk, kar je bila ena najvišjih udeležb na referendumih v zgodovini samostojne Slovenije. Volivci in volivke so s prepričljivo večino in zadostitvijo kvoruma **zavrnili predlog sprememb zakona o vodah**.

Od 788.968 oddanih glasovnic jih je bilo veljavnih 787.072. Glasov **ZA** je bilo **13,25 odstotkov**, oz. 104.312 volivcev oz. volivk, **PROTI** pa **86,75 odstotkov** oz. 682.760 volivcev oz. volivk).

slika 5: Inštitut 8. marec, 17. februar 2021

#zapitnovodo

Viri

1. <https://www.gov.si/novice/2021-02-23-pobuda-za-vlozitev-predloga-zakona-o-spremembah-in-dopolnitvah-kazenskega-zakonika/>
2. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1>
3. https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/odz/pristojnosti/PoslovnikDrzavnegaZbora/Besedilo/fb037c21-1a9f-418c-95ca-bf79eb2d62e0!/ut/p/z1/jZHLDoJDEW_xQYtAZwkmChfed2ZjhZA6GmMg_r2sTHygdttf0ntzeFhRsQBldITt9LU9GH5peKnc7jmYxD8jH3tAjjGjuO9N4QRi6sH4WzDgNMBL2sGtPlogDBPVlvLJ_8ML6j8eW8n_6r0AGIPdR6lf16zLvadV3L9nwXivPEdZVmdcgzOlybl4bgwJ1TssMZJGg7aUWMdK8YF3qpYw7qWZJ4fE8sTLXyhFChNFzng__6D_SKILzUQhbkYQqvq263TuiiruRQ!!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/
4. <https://www.dvk-rs.si/index.php/si/medijsko-sredisce/gibanje-za-pitno-vodo-odgovor-dvk-st-042-14-2021-100>
5. https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/seje/evidenca!/ut/p/z1/04_Sj9CPyKssy0xPLMnMz0vMAfljo8zivSy9Hb283Q0N3E3dLQwCQ7z9g7w8nAwsPE31w9EUGAWZGgS6GDn5BhsYGwQHG-IHEaPFAAdwNCBOPx4FUfiNL8gNDQ11VFQEAF8pdGQ!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?andati=VIII&type=magdt&uid=A4FD1C4E677F620DC12586EE0048E587
6. <https://www.gov.si/teme/referendum-ljudska-iniciativa-in-evropska-drzavljanska-pobuda/>
7. <https://www.rtvsl.si/slovenija/uzakonjen-model-samo-ja-je-ja-nevladniki-to-je-jasno-sporocilo-o-popolni-netoleranci-nasilja/582970>
8. <https://www.rtvsl.si/slovenija/institut-8-marec-v-dz-vlozil-pobudo-za-zbiranje-5000-podpisov-za-redefinicijo-spolnega-nasilja/551062>
9. https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/zakonodaja/zakonodajniPostopek!/ut/p/z1/04_Sj9CPyKssy0xPLMnMz0vMAfljo8zivSy9Hb283Q0NDlydnA0CXUL8zVwtgwwNDI31wwkpiAJKG-AAjgb6BbmhigDg9ZsR/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/#!
10. <https://www.samojapomenija.si/>
11. https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/is/sporocilaZaJavnost/sporociloZaJavnost/8a7e1b30-ae93-470f-be42-3bc09affed3b!/ut/p/z0/jY-xTsMwFEV_JR06Ws-OS5OOgQEktBKdUi_oOXaCk8avTd0A_npSMYM63qtzj3RBQQnK4-gaDI48Hqa8V8v3--3ubv3yKHi-ywR_k-vt8vVJiDTn8AyaqOZD-RdNh87BpQB0xfDDna4lyYkeeDLYlpYt6QK-uTdGF6_R_92R07emkCIAV-WC_ApQmJoaqS299OM95b41r3Zwb9PacijkZlo7e9knUNFymnhoy3QTkmFmhJWdoV5ltMl4zbRcpk7riK6xra6T-48FN02On9kzp789iNvsB1leakg!!/
12. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO324>
13. https://sl.wikipedia.org/wiki/Referendum_o_Zakonu_o_spremembah_in_dopolnitvah_Zakona_o_vodah#Ozadje
14. <https://zapotnovodo.si/>
15. <https://volitve.dvk-rs.si/#/rezultati>

OKTOBER 2021

**inštitut
8. marec**

transform!
europe

Inštitut 8. marec & Transform! europe EUPF,
partially financed through a subsidy
from the European Parliament.